การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่
Area-Based Tourism Leader Curriculum Development

สุเมธ งามกนก[1*], ปริญญา นาคปฐม[2], กฤษฎิพัทธ์ พิชญะเดชอนันต์[3]
Sumet Ngamkanok[1*], Parinya Nakpathom[2], rittipat Pitchayadejanant[3]

[1,2,3] สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
[1,2,3] Educational Administration Department, Faculty of Education, Burapha University

*Corresponding email: sumet2003@windowslive.com
Received: 29 January 2022; Revised: 14 March 2022; Accepted: 22 March 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ โดยใช้แนวคิดการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมของ Taba และ Saylor and Alexnder ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ใช้กลุ่มตัวอย่างในการรวบรวมข้อมูล 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ จำนวน 2,517 แห่ง 401 คน จากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม เพื่อศึกษาความต้องการในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว 2) การสัมภาษณ์ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 5 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เพื่อศึกษาสิ่งที่จำเป็นต้องพัฒนาให้กับผู้นำการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่ 3) การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว จำนวน 13 คน เพื่อจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ ขั้นตอนที่ 2 การร่างหลักสูตร โดยคณะกรรมการจัดทำร่างหลักสูตร “ผู้นำการท่องเที่ยวระดับพื้นที่”ดำเนินการประชุมแบบสนทนากลุ่ม ขั้นตอนที่ 3 การประเมินร่างหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว จำนวน 22 คน ขั้นตอนที่ 4 การศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตร โดยกลุ่มทดลองซึ่งเป็นบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สมัครใจเข้าร่วมอบรม ระยะเวลา 3 วัน จำนวน 30 คน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ หลักสูตรผู้นำการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น คู่มือและเอกสารประกอบการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม และแบบประเมินความพึงพอใจ ขั้นตอนที่ 5 การประเมินและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

ผลการวิจัยพบว่า 1) ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่ ประกอบด้วย 23 ประเด็น ได้แก่ (1) การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวเฉพาะ (2) การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวระดับพื้นที่เพื่อความยั่งยืน (3) การจัดการข้อมูลและระบบงานสารสนเทศทางการท่องเที่ยว (4) การจัดการความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวตามมาตรฐานสากล (5) การพัฒนาช่องทางการตลาดเชิงรุกผ่านสื่อสมัยใหม่ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการท่องเที่ยว (6) การจัดการการท่องเที่ยวในภาวะวิกฤต (7) บทบาท หน้าที่และอำนาจ ภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในมิติทางการท่องเที่ยว (8) การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน (9) การจัดการองค์ความรู้มรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (10) การสร้างแนวความคิดในการสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (11) จิตวิทยาการบริการ ทัศนคติ และจิตอาสา (12) การพัฒนาคุณภาพการบริการ (13) การพัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยว (14) ทรัพยากรการท่องเที่ยวกับมิติทางภูมิสถาปัตย์ (15) การสร้างภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยว (16) การบริหารภาคีเครือข่าย และการเชื่อมโยง

กลุ่มจังหวัดทางการท่องเที่ยว (17) การวางแผนและพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวในมิติที่หลากหลาย (18) การจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน 19) การจัดทำโครงการตามแผนยุทธศาสตร์แบบบูรณาการ (20) การเขียนโครงการ งบประมาณ การปฏิบัติด้านระเบียบการเบิกจ่าย และการตรวจสอบโครงการ และการเสนอขอโครงการ (21) การพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลโครงการ แบบมุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ (22) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการบูรณาการ (23) ศาสตร์ของพระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนในมิติการบริหารจัดการทางการท่องเที่ยว 2) ผลการร่างหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่ ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ (1) ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย ชื่อหลักสูตร และลักษณะหลักสูตร เงื่อนไขการใช้หลักสูตร (2) ข้อมูลเฉพาะของหลักสูตร ประกอบด้วย สถานการณ์ที่จำเป็นต้องนำมาพิจารณา หลักการและเหตุผล และวัตถุประสงค์ของหลักสูตร 3) โครงสร้างหลักสูตร ประกอบด้วย คุณสมบัติผู้เข้าร่วมอบรม ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวังจากการฝึกอบรม และโครงสร้างการเรียนรู้ของหลักสูตรฝึกอบรม (4) สาระการเรียนรู้และการประเมินผล ประกอบด้วย สาระการเรียนรู้ตามโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม แผนการเรียนรู้ในการจัดฝึกอบรม ความสัมพันธ์ระหว่างสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังจากการฝึกอบรม การประเมินการเรียนรู้ในการฝึกอบรม และ (5) แนวทางการจัดการฝึกอบรม และรักษามาตรฐานหลักสูตร 3) ผลการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรฝึกอบรมก่อนนำไปใช้จริงตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ ร้อยละ 100 4) ผลการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมในหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับดีมาก 5) การประเมินและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร มีการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และจากความเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ทั้งในด้านเนื้อหาของการอบรม ระยะเวลาในการอบรม ให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ทำให้หลักสูตรสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีคุณภาพ

คำสำคัญ : การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม, ผู้นำการท่องเที่ยวระดับพื้นที่

ABSTRACT

This research aimed to develop area-based tourism leader program by adopting the training program creation concept of Taba, Saylor and Alexander, which consisted of 5 steps. 1) General information study included 3 samplings for data collection: 401 personnel from 2,517 local administration organizations by cluster random sampling to find tourism development needs; 5 executives from local administration organizations interview by purposive sampling to find necessities for area-based tourism leader development; 13 tourism specialists interview for area-based tourism leader training program. 2) The program drafting was conducted by the focus group of “area tourism leader training program” working group. 3) Program draft evaluation was conducted by 22 tourism specialists. 4) Program trial was administered by personnel from 30 volunteers of local administration organizations for 3 days and the designed and developed tourism leader training program, training manual, training visuals, and satisfaction assessment forms were utilized. 5) Program evaluation and edition were finalized.

The results revealed that 1) general information necessary for area-based tourism leader training program development regarded 23 aspects: (1) tourist attraction management

and specific tourist attractions; (2) area-based tourist attraction management for sustainability; (3) data and information management for tourism; (4) tourist attraction safety management by international standard; (5) Proactive marketing development through modern media and technological application for tourism; (6) tourism crisis management; (7) roles, mission, and authority of local administration organization for tourism; (8) potential development for government and private personnel, and community; (9) local wisdom and cultural heritage knowledge management; (10) innovation creation for innovative tourism; (11) service psychology, attitudes, and volunteerism; (12) service quality improvement; (13) tourism activity improvement; (14) tourism resources and landscape architectural dimensions; (15) tourism brand image; (16) network management and tourism provincial cluster connectivity; (17) various tourism route planning and development; 18) sustainably participatory environmental and natural resource management of community; 19) integrated strategic plans-based project; (20) project and budget writing, reimbursement regulations and project scrutiny, and project proposition; (21) achievement-based project monitoring and assessment development; (22) idea sharing for integration; (23) The King's Philosophy to tourism sustainability development. 2) There were 5 result contents of area-based tourism leader training program: (1) general information (program name, program features, and program application conditions; (2) program specific information (background, program principles, objectives; 3) program structure (training attendants' qualification, expected learning outcomes, learning structure; (4) learning contents and evaluation (learning contents , leaning plans, relationship between leaning contents and expected learning outcomes, and learning evaluation; and (5) training guidelines and program standardization. 3) Program quality examination result by the tourism specialists revealed that the training program was suitably applicable by 100%, prior to its implementation. 4) Program trial results revealed that the attendants felt satisfied with the training program at "excellent level" 5) Program evaluation and edition were made to improve the program quality for its implementation in response to the comments from the tourism specialists and the program attendants in terms of contents as well as period of time.

Keywords : Training Program Development, Area-Based Tourism Leader

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของหลายประเทศทั่วโลก การเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันเพื่อช่วงชิงส่วนแบ่งตลาดท่องเที่ยวโลกจึงมีความสำคัญ โดยเฉพาะประเทศในแถบเอเชียและอาเซียน ต่างกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อดึงนักท่องเที่ยวทั่วโลกเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศตนเพิ่มมากขึ้น ภารกิจด้านการท่องเที่ยวจึงเป็นภารกิจที่ถูกผสานกลมกลืนไปกับการพัฒนาประเทศในทุกมิติ ดังนั้นการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศจึงได้มีการบูรณาการด้านการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งหากประเทศใดมีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่

ชัดเจนบนพื้นฐานของเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง โครงสร้างพื้นฐานที่ดี ทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และบุคลากรภาคการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้ประเทศนั้น ๆ มีข้อ

ได้เปรียบในการแข่งขันและสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวให้เติบโตได้อย่างมั่นคง (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2559: 4)

ในประเทศไทยการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวสูง มีบทบาทความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างมาก รัฐบาลไทยมีนโยบายใช้การท่องเที่ยวเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญในการนำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศ โดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับประชาชน การกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค รวมไปถึงการค้าและการลงทุน แต่ในขณะเดียวกันการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก็ก่อให้เกิดผลกระทบในหลายด้าน โดยเฉพาะด้านสังคมวัฒนธรรม เช่น การอพยพย้ายถิ่น การเคลื่อนย้ายแรงงาน ส่งผลต่อวิถีชีวิตคนไทย ทั้งระดับครอบครัว ชุมชนและประเทศ เกิดการสูญหายของวัฒนธรรมพื้นถิ่น รวมทั้งปัญหาด้านความมั่นคงปลอดภัย การรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากทำให้เกิดปัญหามลภาวะและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งธรรมชาติถูกใช้ประโยชน์เกินความสามารถที่จะรองรับ (Beyond Carry Capacity) และต้นเหตุของปัญหาที่สำคัญประการหนึ่ง คือ องค์กรปกครองท้องถิ่นและชุมชนขาดความรู้ด้านการจัดการภูมิทัศน์และการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น การลงทุนด้านการท่องเที่ยวเน้นการก่อสร้างมากกว่าการจัดการภูมิทัศน์ และขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชนในท้องถิ่นและหน่วยงานทุกระดับ ทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวให้ประโยชน์กับทุนภายนอกมากกว่าชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนและท้าทาย การลดผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยให้เติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืน คือ การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน ซึ่งต้องมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงและรับผลกระทบโดยตรงกับนักท่องเที่ยว โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่มีบทบาทเป็นผู้นำในการแก้ไขปัญหา สร้างและส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของเมืองท่องเที่ยว เพื่อขจัดหรือลดปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาเมืองท่องเที่ยว เช่น ปัญหาการจราจร อาชญากรรม ประชากรแฝง ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ สังคมและวัฒนธรรม มลภาวะและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

กองพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยวได้จัดทำโครงการจัดทำหลักสูตร “ผู้นำการท่องเที่ยวระดับพื้นที่” เพื่อใช้ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเป้าหมายที่เป็นบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชน เพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้ในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งผู้นำกลุ่มท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการสร้างความสำเร็จให้กับการพัฒนาการการท่องเที่ยว แต่การพัฒนาผู้นำกลุ่มท่องเที่ยวของชุมชนต่าง ๆ ในประเทศไทยนั้นยังทำได้ไม่ดีนัก ด้วยเหตุที่ว่ายังมีช่องว่างขององค์ความรู้ (Knowledge gap) เกี่ยวกับสมรรถนะของผู้นำกลุ่มท่องเที่ยว ขาดงานวิจัยแสดงให้เห็นการพัฒนาสมรรถนะของผู้นำที่เป็นรูปธรรม ทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวดำเนินไปโดยไม่มีทิศทาง ผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนยังขาดความรู้ทักษะและประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยว จึงทำให้การท่องเที่ยวในระดับพื้นที่ในประเทศไทยจึงไม่ประสบความสำเร็จได้อย่างเต็มศักยภาพ (จิระพงศ์ เรืองกุน และ วิทยา นามเสาร์, 2563: 45)

จากความสำคัญและปัญหาดังที่ได้กล่าวมาในข้างต้นนั้น ผู้วิจัยร่วมกับสำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยบูรพา กองพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา จึงเห็นความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรบผู้นำการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ เพื่อให้ได้หลักสูตรฝึกอบรมที่มี

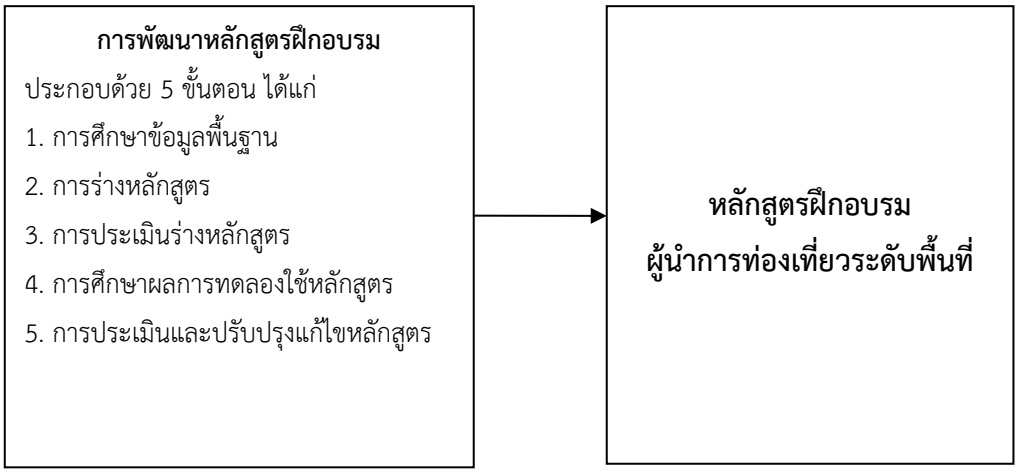
คุณภาพสำหรับพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการท่องเที่ยว และใช้เป็นแนวทางที่สามารถนำไปปรับใช้กับการพัฒนาศักยภาพผู้นำการท่องเที่ยวสำหรับหน่วยงานและภาคส่วนอื่น ๆ ได้ ตลอดจนการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยให้เติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำการท่องเที่ยวระดับพื้นที่

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ยึดตามแนวคิดการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมของ Taba (1962), Tyler (1969) และ Saylor and Alexnder (1974) 5 ขั้นตอน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้หลักสูตรฝึกอบรบผู้นำการท่องเที่ยวระดับพื้นที่สำหรับพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการท่องเที่ยว

2. ได้แนวทางและกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำการท่องเที่ยวที่สามารถนำไปปรับใช้กับการพัฒนาศักยภาพผู้นำการท่องเที่ยวสำหรับหน่วยงานและภาคส่วนอื่นได้

3. ได้เครือข่ายความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวระหว่างกรมการท่องเที่ยวกับหน่วยงานหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน

4. ได้มีส่วนช่วยในการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยให้เติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืน

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้นำการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ หมายถึง บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดำรงตำแหน่ง นายก รองนายก ปลัด รองปลัด นักพัฒนาการท่องเที่ยว หรือผู้ที่รับผิดชอบดูแลการท่องเที่ยวของหน่วยงาน องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลเมือง หรือเทศบาลนคร

หลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง ชุดของกิจกรรม เป้าหมาย แนวคิด หลักการและทฤษฎีเพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาผู้นำการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่ด้วยวิธีการฝึกอบรมตามหลักสูตรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

คุณภาพของหลักสูตร หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการนำหลักสูตรไปใช้โดยพิจารณาจากเกณฑ์ 2 ประการ ดังต่อไปนี้ 1) คุณภาพของหลักสูตรตามการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญในการวิพากษ์หลักสูตร ยึดตามเกณฑ์ร้อยละ 90 ของผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินว่ามีความเหมาะสมในแต่ละองค์ประกอบ และ 2) ผลจากการนำหลักสูตรไปใช้จริง โดยประเมินจากความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับความพึงพอใจด้านหลักสูตร สูงกว่าเกณฑ์ 3.50 ขึ้นไป

วิธีดำเนินงานวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีขั้นตอนในการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

การดำเนินการในขั้นตอนนี้ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนนี้เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน โดยสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่ ในเรื่องของหลักการ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่ เพื่อศึกษาสาระการเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนาผู้นำการท่องเที่ยวระดับพื้นที่

ส่วนที่ 2 สอบถามความคิดเห็นและสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม

ประชากร ได้แก่ บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ จำนวน 2,517 แห่ง

กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) จากประชากร โดยเลือกพื้นที่: ภูมิภาค/จังหวัด/ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 401 คน ดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ภาค	จำนวนเทศบาล (แห่ง)	จำนวน อบจ. (แห่ง)	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (คน)
เหนือ	389	9	46
ตะวันออกเฉียงเหนือ	889	20	150
กลาง-ตะวันตก	615	26	115
ตะวันออก	201	7	27
ใต้	347	14	63
รวม	**2,441**	**76**	**401**

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามความต้องการในการเรียนรู้และการพัฒนา เรื่อง ผู้นำการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) และข้อเสนอแนะเป็นคำถามปลายเปิด **ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น 0.93**

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 5 คน ซึ่งเป็นผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกว่ากลุ่มตัวอย่างจะต้องอยู่ในองค์กรที่มีลักษณะดังนี้

1. มีนโยบาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจที่เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว
2. มีโครงสร้างองค์กร และการทำงานด้านการท่องเที่ยว
3. เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับเทศบาลตำบลขึ้นไป
4. อยู่ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและมีศักยภาพในการจะพัฒนาต่อยอดด้านการท่องเที่ยวได้ดี

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) สอบถามเกี่ยวกับแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป้าหมาย การลงทุนที่ผ่านมา ปัจจุบันและอนาคต การมีส่วนร่วมของชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ (ชุมชน/หน่วยงานร่วมมือ สิ่งที่ทำร่วมกัน) ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 3 การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว จำนวน 13 คน ซึ่งผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ทฤษฎี 4 Ps (Public-Private-People-Partnerships) เพื่อบูรณาการ และการร่วมมือจากทั้ง 3 ภาคส่วนร่วมกัน คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาและจัดทำหลักสูตรได้ครอบคลุมอย่างยั่งยืนและครบถ้วนทุกมิติ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ส่งรายชื่อให้อธิบดีกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาพิจารณาเห็นชอบ

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) โดยกำหนดประเด็นคำถามเกี่ยวกับ การท่องเที่ยวของประเทศไทยในปัจจุบันแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว นโยบายภาครัฐที่สำคัญ ที่มีผลต่อการท่องเที่ยวของไทยในปัจจุบันความมุ่งหวังเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของประเทศไทยในอนาคตอย่างไรบ้าง การนำเที่ยวที่ชุมชนในพื้นที่ท้องถิ่นแต่ละภูมิภาคมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร ความคิดเห็นเกี่ยวกับการร่างหลักสูตร “ผู้นำการท่องเที่ยวระดับพื้นที่”

ขั้นตอนที่ 2 การร่างหลักสูตร

การดำเนินงานในขั้นตอนนี้เป็นการร่างหลักสูตรที่ต้องการพัฒนา โดยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 เกี่ยวกับสาระความรู้ที่ต้องการพัฒนาให้เกิดกับผู้นำการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ มาพัฒนาเป็นร่างหลักสูตร ฝึกอบรมผู้นำการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ โดยได้ดำเนินการประชุมแบบสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยคณะกรรมการจัดทำร่างหลักสูตร “ผู้นำการท่องเที่ยวระดับพื้นที่”

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินร่างหลักสูตร

การดำเนินงานในขั้นตอนนี้เป็นการประเมินคุณภาพของร่างหลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบ เพื่อหาข้อบกพร่องต่าง ๆ แล้วปรับปรุงแก้ไขก่อนนำหลักสูตรไปทดลองใช้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. จุดประสงค์ของการประเมิน

1.1 ประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตร เพื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตร

1.2 การพิจารณาว่าประเด็นต่าง ๆ ในองค์ประกอบของหลักสูตรนั้น ควรมีการปรับปรุง หรือเพิ่มเติมสิ่งใดโดยให้ข้อเสนอแนะ

2. ผู้ประเมินร่างหลักสูตร

ผู้ทำหน้าที่ประเมินในครั้งนี้เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 22 ท่าน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน

การประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตร ใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งเป็นเป็นแบบเลือกตอบ (Checklist) ลงความเห็น พร้อมข้อเสนอแนะ โดยแบบประเมิน มีขั้นตอนในการสร้างและตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้

3.1 ศึกษารายละเอียดของร่างหลักสูตร

3.2 กำหนดประเด็นที่จะทำการประเมินและเขียนเป็นข้อคำถาม

3.3 ปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และจัดทำเป็นแบบประเมินร่างหลักสูตรฉบับสมบูรณ์

3.4 เสนอผู้เชี่ยวชาญแล้วปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ

4. การรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการประเมินร่างหลักสูตร ผู้วิจัยใช้วิธีการจัดประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อวิพากษ์ร่างหลักสูตร “ผู้นำการท่องเที่ยวระดับพื้นที่”

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรใช้การคำนวณค่าเฉลี่ย ผู้วิจัยกำหนดค่าน้ำหนักคะแนนและการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้

มีความเห็นว่า รายการของหลักสูตรมีความเหมาะสม ให้คะแนนเป็น 1

มีความเห็นว่า รายการของหลักสูตรไม่มีความเหมาะสม ให้คะแนนเป็น 0

เกณฑ์การแปลความหมาย หากค่าเฉลี่ยของข้อรายการประเมินผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่ามีความเหมาะสมเกินร้อยละ 90 หมายถึง ข้อรายการนั้นมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้

6. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร โดยนำผลจากการประเมินร่างหลักสูตร รวมทั้งข้อเสนอแนะ เพิ่มเติมจากผู้เชี่ยวชาญมาเป็นเกณฑ์ในการแก้ไขปรับปรุง

ขั้นตอนที่ 4 การศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตร

การดำเนินการในขั้นตอนนี้เป็นการนำร่างหลักสูตรที่แก้ไขปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง เต็มรูปแบบกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาคุณภาพของหลักสูตรและความเหมาะสม ของการนำหลักสูตรไปใช้ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตร มีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของการทดลองใช้หลักสูตร

การทดลองใช้หลักสูตรมีจุดมุ่งหมายเพื่อประเมินว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมกับผู้เข้ารับการฝึกอบรมหรือไม่เพียงใด ทำการประเมินว่าหลักสูตรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสามารถพัฒนาศักยภาพผู้นำการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ได้มากน้อยเพียงใด โดยการเปรียบเทียบผลการทดลองกับเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งการทดลองในครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้หลักสูตร สำหรับผู้นำการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ 3 วัน กับกลุ่มทดลองซึ่งเป็นบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สมัครใจเข้าร่วมทดลองใช้หลักสูตร จำนวน 30 คน ตามข้อกำหนดของกรมการท่องเที่ยว

2. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

2.1 หลักสูตรผู้นำการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ 3 วัน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

2.2 คู่มือและเอกสารประกอบการฝึกอบรม

2.3 สื่อประกอบการฝึกอบรม

2.4 แบบประเมินความพึงพอใจการฝึกอบรมและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการฝึกอบรมในภาพรวม

3. การดำเนินการทดลอง

ในการดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรมีวิธีการดำเนินการดังนี้

3.1 การเตรียมการก่อนการทดลอง เป็นการจัดเตรียมเอกสารหลักสูตร และสื่อการฝึกอบรมต่าง ๆ การคัดเลือกผู้เข้ารับการฝึกอบรม การจัดเตรียมสถานที่และอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกอบรม การจัดเตรียมวิทยากร ซึ่งผู้วิจัยเลือกจากประสบการณ์ในการทำงานและความเชี่ยวชาญในการบรรยาย ในหัวข้อวิชานั้น ตลอดจนการติดต่อประสานงานกับทางผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการฝึกอบรมเพื่อทดลองใช้หลักสูตร

3.2 การดำเนินการทดลอง มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

3.2.1 ดำเนินการทดลองใช้หลักสูตร ผู้วิจัยจัดการฝึกอบรมตามหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นจนครบกระบวนการของหลักสูตร

3.2.2 ประเมินความพึงพอใจในการฝึกอบรม ภายหลังสิ้นสุดการทดลองใช้หลักสูตร

4. ระยะเวลาในการทดลอง จำนวน 3 วัน ผู้วิจัยดำเนินการฝึกอบรมระหว่างวันที่ 24 – 26 มกราคม 2561 ณ โรงแรมเทาทอง มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพของหลักสูตรทั้งจากการสังเกตแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และการตรวจสอบเอกสารด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

6. เกณฑ์ในการพิจารณาคุณภาพของหลักสูตร

6.1 คุณภาพของหลักสูตรตามการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญในการวิพากษ์หลักสูตรยึดตามเกณฑ์ร้อยละ 90 ของผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินว่ามีความเหมาะสมในแต่ละองค์ประกอบ

6.2 ผลจากการนำหลักสูตรไปใช้จริง โดยประเมินจากความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับความพึงพอใจด้านหลักสูตร สูงกว่าเกณฑ์ 3.50 ขึ้นไป

ขั้นตอนที่ 5 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

ในขั้นตอนนี้ เป็นการประเมินผลหลังจากนำหลักสูตรไปทดลองใช้และปรับปรุงหลักสูตร ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นจากข้อมูลที่ได้รับ โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. การประเมินคุณภาพของหลักสูตร เป็นการประมวลข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้หลักสูตรทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพที่เก็บรวบรวมด้วยวิธีที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มาพิจารณาและตัดสินคุณค่าของหลักสูตรว่ามีข้อดีและข้อด้อยอย่างไร

2. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร หลังจากการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ผู้วิจัยจะนำปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่าง ๆ มาปรับปรุงแก้ไขรายละเอียดต่าง ๆ ของหลักสูตรให้ได้หลักสูตรที่สมบูรณ์ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการจัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้นำการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ต่อไป

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว การสัมภาษณ์และการสอบถามความคิดเห็นกับบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมควรได้รับการเรียนรู้และพัฒนาในเรื่องต่างๆ ต่อไปนี้ ได้แก่

1) การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวเฉพาะ

2) การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวระดับพื้นที่เพื่อความยั่งยืน

3) การจัดการข้อมูลและระบบงานสารสนเทศทางการท่องเที่ยว

4) การจัดการความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวตามมาตรฐานสากล

5) การพัฒนาช่องทางการตลาดเชิงรุกผ่านสื่อสมัยใหม่ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการท่องเที่ยว

6) การจัดการการท่องเที่ยวในภาวะวิกฤต

7) บทบาท หน้าที่และอำนาจ ภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในมิติทางการท่องเที่ยว

8) การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน

9) การจัดการองค์ความรู้มรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

10) การสร้างแนวความคิดในการสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

11) จิตวิทยาการบริการ ทัศนคติ และจิตอาสา

12) การพัฒนาคุณภาพการบริการ

13) การพัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยว

14) ทรัพยากรการท่องเที่ยวกับมิติทางภูมิสถาปัตย์

15) การสร้างภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยว

16) การบริหารภาคีเครือข่าย และการเชื่อมโยงกลุ่มจังหวัดทางการท่องเที่ยว

17) การวางแผนและพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวในมิติที่หลากหลาย

18) การจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

19) การจัดทำโครงการตามแผนยุทธศาสตร์แบบบูรณาการ

20) การเขียนโครงการ งบประมาณ การปฏิบัติด้านระเบียบการเบิกจ่าย และการตรวจสอบโครงการ และการเสนอขอโครงการ

21) การพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลโครงการแบบมุ่งวัดผลสัมฤทธิ์

22) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการบูรณาการ

23) ศาสตร์ของพระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนในมิติการบริหารจัดการทางการท่องเที่ยว

2. ผลการร่างหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่

ได้หลักสูตรฝึกอบรมที่มีองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย ชื่อหลักสูตร และลักษณะหลักสูตร เงื่อนไขการใช้หลักสูตร

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเฉพาะของหลักสูตร ประกอบด้วย สถานการณ์ที่จำเป็นต้องนำมาพิจารณา หลักการและเหตุผล และวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ส่วนที่ 3 โครงสร้างหลักสูตร ประกอบด้วย คุณสมบัติผู้เข้าร่วมอบรม ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวังจากการฝึกอบรม และโครงสร้างการเรียนรู้ของหลักสูตรฝึกอบรม

ส่วนที่ 4 สาระการเรียนรู้และการประเมินผล ประกอบด้วย สาระการเรียนรู้ตามโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม แผนการเรียนรู้ในการจัดฝึกอบรม ความสัมพันธ์ระหว่างสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังจากการฝึกอบรม การประเมินการเรียนรู้ในการฝึกอบรม

ส่วนที่ 5 แนวทางการจัดการฝึกอบรม และรักษามาตรฐานหลักสูตร ประกอบด้วย แนวทางการจัดการฝึกอบรม แนวทางการรักษามาตรฐานหลักสูตร

3. ผลการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรฝึกอบรมก่อนนำไปใช้จริง

หลักสูตรฝึกอบรมมีความเหมาะสมในการนำไปใช้ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยเฉพาะหลักสูตรที่ใช้ในการทดลองกับกลุ่มผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร้อยละ 100 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์คุณภาพของหลักสูตรที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ (ร้อยละ 90)

4. ผลการทดลองใช้หลักสูตร

ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมในหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ที่ทดลองใช้ มีผลการประเมินอยู่ในระดับ 4.39 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์คุณภาพของหลักสูตรที่กำหนดไว้ (มากกว่า 3.50) และความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรฝึกอบรม ด้านความต้องการของหลักสูตรทั้ง 4 หลักสูตร ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากด้านความเหมาะสมของหลักสูตรเกี่ยวกับรายวิชาการฝึกอบรม ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ด้านความเหมาะสมของหลักสูตรเกี่ยวกับรายวิชาการฝึกอบรม ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ด้านความต้องการของหลักสูตรเกี่ยวกับรายวิชาการฝึกอบรม ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยภาพรวมหลักสูตรในระดับมาก 4.31

5. ผลการประเมินและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

มีการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และจากความเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้งในด้านเนื้อหาของการอบรม ระยะเวลาในการอบรมให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ทำให้หลักสูตรสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีคุณภาพ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรฝึกอบรมผู้นำการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสามารถพัฒนาความรู้ให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรมตามจุดประสงค์ของหลักสูตร ซึ่งผู้วิจัยมีประเด็นที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. คุณภาพของหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่

หลักสูตรฝึกอบรมผู้นำการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรจากผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้จริง ซึ่งผลการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรนั้นมี มีค่าร้อยละ 100 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์คุณภาพของหลักสูตรที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ (ร้อยละ 90) และมีความเหมาะสมที่จะนำไปทดลองใช้ได้ที่ 4.39 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (3.50 ขึ้นไป) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543: 214) จากผลการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญเป็นการยืนยันว่า หลักสูตรฝึกอบรมผู้นำการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่มีความเหมาะสมกับการนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีคุณภาพ ผู้วิจัยมองว่าคุณภาพที่เกิดขึ้นนั้นมาจากกระบวนการวิจัยที่เหมาะสม ทั้งเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล รวมทั้งกลุ่มตัวอย่างและผู้เชี่ยวชาญที่ให้

ข้อมูลที่จำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามกระบวนการและขั้นตอนการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวคิดของ Taba (1962), Tyler (1969) และ Saylor and Alexnder (1974) ประกอบด้วย การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การร่างหลักสูตร การประเมินร่างหลักสูตร การศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตร และการประเมินและปรับปรุงแก้ไข สอดคล้องกับงานวิจัยของ มธุรดา เอี่ยมสุภา (2558) ที่ทำการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อเตรียมความพร้อมการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนสำหรับมัคคุเทศก์น้อยในจังหวัดสิงห์บุรี โดยมีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คือ 1) การพัฒนาหลักสูตรฉบับร่าง โดยศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง นำมาสร้างกิจกรรมหลักสูตรฝึกอบรม 2) การประเมินหลักสูตรฉบับร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ 3) การสร้างแผนการจัดการฝึกอบรม 4) การศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตร และ 5) การประเมินผลหลังใช้หลักสูตร ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามขั้นตอนดังกล่าวทำให้ได้หลักสูตรฝึกอบรมที่มีคุณภาพ ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้เรียนรู้สิ่งที่อยู่ในท้องถิ่นของตน ทำให้มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

2. ผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมผู้นำการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่

หลักสูตรฝึกอบรมผู้นำการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น นอกจากจะมีการประเมินความพึงพอใจด้วยแบบสอบถามความคิดเห็นแล้ว ผู้วิจัยยังได้มีการสุ่มสัมภาษณ์ พูดคุยกับผู้เข้ารับการฝึกอบรมแบบไม่เป็นทางการ ได้ข้อมูลว่าเป็นการจัดอบรมที่ดีมากและรู้สึกประทับใจ เพราะเป็นหลักสูตรที่นำมาใช้ได้จริงในระดับชุมชน ได้แนวคิดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชมให้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะการทำให้แหล่งท่องเที่ยวนั้นมีนักท่องเที่ยวมาอย่างต่อเนื่องและเกิดเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นอกจากนั้นยังได้เครือข่ายความร่วมมือในแต่ละพื้นที่ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ การบริหารจัดการการท่องเที่ยว เกิดภาคีเครือข่าย จากการกิจกรรมแบ่งกลุ่มนำเสนอผลงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ Johnson et al. (1994: 60) ที่กล่าวว่าการเข้ากลุ่มฝึกอบรมโดยการเรียนรู้จากประสบการณ์ได้ปฏิบัติด้วยตนเอง ได้ไตร่ตรอง และได้ใช้ทักษะการทำงานกลุ่ม สามารถช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้มากขึ้น วิทยากรในแต่ละหัวข้อวิชามีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในการในหัวข้อที่บรรยายเป็นอย่างดี มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ สามารถสร้างบรรยากาศ การฝึกอบรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ กระตุ้นผู้เข้ารับการอบรมให้มีส่วนร่วมและตื่นตัวตลอดเวลา ประกอบกับวิธีการฝึกอบรมที่เน้นการฝึกปฏิบัติและการมีส่วนร่วมมากกว่าการบรรยาย สอดคล้องกับ สุมณฑา พรหมบุญ และ อรพรรณ พรสีมา (2549: 25) กล่าวว่า การฝึกอบรมวิธีนี้หากวิทยากรสามารถปรับการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยฝึกอบรมให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ จะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเก่งขึ้น ดีขึ้น และมีความสุขขึ้นกว่าเดิม

ปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจในการฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก คือ ผู้เข้ารับฝึกอบรมทุกคนมีความตั้งใจที่จะเรียนรู้และฝึกปฏิบัติอย่างจริงจัง มีความสนใจ กระตือรือร้น เข้ารับการฝึกอบรมด้วยความสมัครใจ รวมทั้งบรรยากาศในการฝึกอบรมระหว่างวิทยากรกับผู้เข้ารับการฝึกอบรมและระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วยกันมีความเป็นกันเอง ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ มนูญ ชัยพันธ์ (2548: 111) หลักการเรียนรู้ที่เน้นบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นแบบอบอุ่นเป็นกันเอง ระหว่างผู้ให้การฝึกอบรมกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม และระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วยกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันตลอดเวลา ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมรู้สึกพึงพอใจต่อกระบวนการฝึกอบรมมากที่สุด และสามารถปฏิบัติตามคำสั่งผู้ให้การอบรมเป็นอย่างดี สอดคล้องกับ ชุลีรัตน์ จันทร์เชื้อ (2551) ที่ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาสมรรถนะในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่า การบรรลุวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมนั้นเกิดจาก 1) ผู้เข้ารับการอบรมมีความสนใจ 2) หลักสูตรฝึกอบรมเกิด

จากความต้องการของผู้เข้าอบรม 3) วิทยากรเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการจูงใจ 4) กิจกรรมมีความหลากหลาย 5) เนื้อหาสาระการฝึกอบรมสอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ และจากผลการวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรฝึกอบรมทั้ง 4 หลักสูตร ที่มีค่าเฉลี่ยความต้องการของหลักสูตร ความเหมาะสมของหลักสูตร และรายวิชาอยู่ในระดับมากนั้น แสดงให้เห็นว่าการดำเนินการด้วยกระบวนการศึกษาข้อมูลทั้งในเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่ และในเชิงปริมาณทั้งในระดับผู้บริหารและระดับปฏิบัติการทำให้ได้ข้อมูลที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร อีกทั้งร่างหลักสูตรยังได้ผ่านการวิพากษ์หลักสูตรจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการการท่องเที่ยวเพื่อปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะต่าง ๆ สามารถพัฒนาปรับปรุงร่างหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นก่อนนำไปทดลองใช้ และหลังจากการทดลองใช้ยังได้รับข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมมาปรับปรุงหลักสูตรฉบับสมบูรณ์ให้พร้อมต่อการนำไปใช้อย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับ Taba (1962: 345-425) ที่กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรนั้นจำเป็นต้อง วิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม รวมทั้งศึกษาพัฒนาการของผู้เรียน กระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนธรรมชาติของความรู้เพื่อนำมาเป็นแนวทาง ในการกำหนดจุดมุ่งหมาย เพื่อให้หลักสูตรที่มีความสอดคล้องเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายโดยแท้จริง

จากการที่ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ โดยยึดหลักการพัฒนาหลักสูตร กำหนดหน่วยการเรียนรู้และเนื้อหาจุดประสงค์ กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม การประเมินผลตามสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น สิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เข้าอบรม จึงทำให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความสมบูรณ์ในระดับหนึ่งและเมื่อผ่านการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า หลักสูตรการฝึกอบรมมีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด เมื่อมีการทดลองใช้พบว่าหลังการฝึกอบรมผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ผ่านกระบวนการพัฒนาตามขั้นตอนที่ถูกต้อง จึงทำให้หลักสูตรมีคุณค่าต่อผู้เข้ารับการอบรมและสามารถนำผลจากการเรียนรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ชุมชนและสังคมต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ควรนำหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่ มาทดลองจัดฝึกอบรมให้ครอบคลุมทุกแผนการเรียนรู้ที่หลักสูตรกำหนดไว้ ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายในระดับที่แตกต่างกัน เพื่อศึกษาผลจากการใช้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นได้ครบแผนการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้ทราบถึงคุณภาพของหลักสูตรที่สามารถนำมาปรับปรุงและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

2. ควรนำรูปแบบและวิธีการของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น ไปใช้ในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่ เช่น การพัฒนาเยาวชนเพื่อการท่องเที่ยวของท้องถิ่น หรือการท่องเที่ยวในชุมชน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

จิระพงศ์ เรืองกุน และ วิทยา นามเสาร์. (2563). สมรรถนะผู้นำกลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทย. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, 16*(2), 43 – 70.

ชุลีรัตน์ จันทร์เชื้อ. (2551). *การวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาสมรรถนะในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. [ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์] มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 8)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มธุรดา เอี่ยมสุภา. (2558). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อเตรียมความพร้อมการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนสำหรับมัคคุเทศก์น้อยในจังหวัดสิงห์บุรี*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์] มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

มนูญ ชัยพันธ์. (2548). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเรื่องการสร้างหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการสำหรับครูประถมศึกษา.* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์] มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุมณฑา พรหมบุญ และ อรพรรณ พรสีมา. (2549). การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม. ใน *ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม: ต้นแบบการเรียนรู้ทางด้านหลักทฤษฎีและแนวปฏิบัติ.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2559). *ยุทธศาสตร์สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2560 – 2564)*. กรุงเทพฯ: กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

Johnson, D. W., Johnson, R. T., & Holubec, E. J. (1994). *The Nuts and Bolts of Cooperative Learning*. Minnesota: Interaction Book.

Saylor, Galen, J. & Alexander. W. M. (1974). *Planning Curriculum for Schools.* New York: Holt Rinehart & Winston.

Taba. Hilda. (1962). *Development Curriculum: Theory and Practice*. New York: Harcourt Brace & World.

Tyler, Ralph W. (1969). *Basic Principle of Curriculum and Instruction*. Chicago: The University of Chicago Press.